

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศรัสเซียและประเทศไทย
ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20



นายฉลอง สุนทราวาณิชย์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

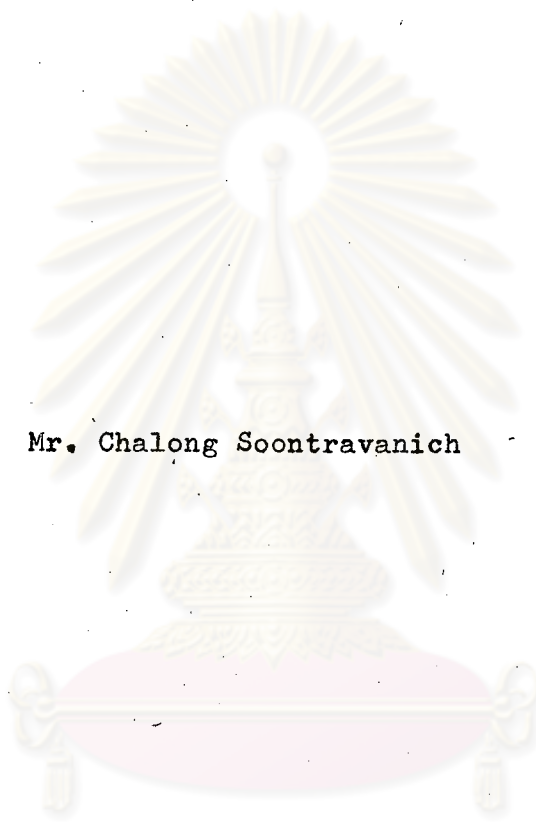
แผนกวิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2516

000516

THE RUSSO-SIAMESE RELATIONS
FROM THE LATE 19th CENTURY TO THE EARLY 20th CENTURY



Mr. Chalong Soontravanich

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

1973

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย



คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

.....
..... ประธานกรรมการ

..... กรรมการ

..... กรรมการ

..... กรรมการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย

ศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ ชูโต
รองศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญศรี คุ้ม

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศรัสเซียและประเทศไทย ตั้งแต่ปลาย
คริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20

ชื่อ นายฉลอง สุนทรวาณิช แผนกวิชา ประวัติศาสตร์

ปีการศึกษา 25 16



บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศรัสเซียและประเทศไทย
ในระหว่างปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 อันเป็นช่วงระยะเวลาที่มี
ความสำคัญที่สุดช่วงหนึ่งในประวัติศาสตร์ไทย เพราะในระยะนี้ประเทศไทยต้องเผชิญกับ
การคุกคามของชาติมหาอำนาจจักรวรรดินิยมตะวันตกอย่างรุนแรง การศึกษาค้นคว้านี้เพื่อ
อธิบายสาเหตุที่ผลักดันให้รัฐบาลไทยพยายามสถาปนาความสัมพันธ์กับรัฐบาลรัสเซีย และผล
ที่รัฐบาลไทยหวังจะได้รับจากความสัมพันธ์นั้น บทบาทของรัสเซียในระหว่างและภายหลัง
ช่วงระยะที่วิกฤตที่สุดของประเทศไทยและรวมทั้งนโยบายการต่างประเทศโดยทั่ว ๆ ไป
ของรัฐบาลไทยในระหว่างสมัยแห่งการคืนชนเพื่อรักษาเอกราชและอธิปไตยของประเทศ
ในการวิจัยปัญหาดังกล่าวข้างต้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้อาศัยหลักฐานชั้นต้นที่เป็นเอกสารราชการ
ของไทย อังกฤษ และรัสเซีย ที่มีเก็บรักษาอยู่ตามสถาบันต่าง ๆ ในประเทศไทย มาเลเซียเซีย
และสิงคโปร์

การที่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศรัสเซียและประเทศไทยนับแต่แรกเริ่มจนกระทั่ง
ถึงการยุติความสัมพันธ์ที่มีต่อกันใน ค.ศ. 1921 (พ.ศ. 2464) มีลักษณะที่แตกต่างไปตาม
ระยะต่าง ๆ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงได้แบ่งออกเป็น 3 ภาค เพื่อเน้นให้เห็นความแตกต่าง
นั้น ๆ ภาคแรก (บทที่ 1 และ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองในระยะ
เวลาตั้งแต่ ค.ศ. 1511 (พ.ศ. 2054) จนกระทั่งถึงก่อนหน้าการสถาปนาความสัมพันธ์
ทางการทูตในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งนับได้ว่าเป็นระยะที่ยาวนานที่สุดเมื่อเทียบกับ
ทั้งสองระยะหลัง ในภาคนี้เป็นความสัมพันธ์ที่มีต่อกันในสมัยอยุธยาและท่าทีความเคลื่อนไหว
ของรัฐบาลไทยในการที่จะดำเนินความสัมพันธ์กับรัสเซียในระหว่างครึ่งหลังคริสต์ศตวรรษ

ที่ 19 ภาคที่สอง (บทที่ 3, 4 และ 5) เป็นการพิจารณาการดำเนินการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างรัฐบาลทั้งสอง การแทรกแซง "โดยสันติ" ของรัฐบาลรัสเซียในการเจรจาเพื่อยุติปัญหาข้อขัดแย้งทางการเมืองระหว่างรัฐบาลฝรั่งเศสและรัฐบาลไทย และรวมทั้งผลประโยชน์และอิทธิพลของรัสเซียในประเทศไทยในระหว่าง 7 ปีแรกของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต (ค.ศ. 1898-1904 หรือ พ.ศ. 2441-2447) สำหรับภาคสุดท้าย (บทที่ 6 และ 7) นั้น ศึกษาปัญหาความสัมพันธ์ในระยะหลังระหว่างรัฐบาลรัสเซียในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์กับรัฐบาลไทย (ค.ศ. 1905-1917 หรือ พ.ศ. 2448-2459) บทบาทของรัสเซียในการดำเนินการชักชวนให้รัฐบาลไทยเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งในข้างฝ่ายสัมพันธมิตร ท่าทีของรัฐบาลไทยที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองภายหลังการปฏิวัติรัสเซียในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1917 (พ.ศ. 2459) ปฏิกริยาของรัฐบาลไทยที่มีต่ออำนาจทางการเมืองภายในประเทศรัสเซียของพรรคบอลเชวิคส์ และประการสุดท้ายก็คือ ปัญหาที่เกี่ยวกับการยุติความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศรัสเซียและประเทศไทยใน ค.ศ. 1919 (พ.ศ. 2462)

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

and 5) deals with the event and situation that led to the exchange of the diplomatic envoy, Russian "peaceful" intervention in the Franco-Siamese negotiations for settling the political and territorial dispute, and also Russian interest and influence in Siam in the first 7 years (1898-1904). The last (Chapters 6 and 7) covers the latter part of the relations between the Czarist Government and the Siamese Government (1905-1917), Siam's decision to join the Allies in the World War I and the role of Russia, Siam's attitude to the Russo-Siamese relations after the "March Revolution", her reaction to the rise to power of the Bolsheviki, and the termination in 1919 of the very short period of the Russo-Siamese diplomatic relations.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำขอบคุณ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสิ้นลงได้ด้วยคำแนะนำอันมีค่า เอกสาร ความช่วยเหลือ และรวมทั้งการตรวจแกไขของศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ ชูโต และรองศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญศรี คุก อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้รับคำแนะนำ เอกสารและความช่วยเหลือจากอาจารย์ ขจร สุขพานิช พงศา ยวต เลิศฤทธิ (เอกอัครราชทูตไทยประจำสหภาพโซเวียต) พงศา ดร. โอวาท สุทธิวาหนฤพุดิ ศาสตราจารย์ ดร. จิตรเกษม สีนุญเรือง อาจารย์ ดร. นีออน สนิทวงศ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. แถมสุข นูมนนท ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วไล ฌ ป้อมเพชร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สืบแสง พรหมบุญ ดร. เทช บุญาค ดร. วิกรม คุ้มไฟโรจน์ Mr. Vladimir Kornev (อดีตเลขาธิการตรี สถานเอกอัครราชทูตสหภาพโซเวียต ที่กรุงเทพฯ) Mr. Bruno Baron (อดีตเจ้าหน้าที่ฝ่ายแปล องค์การอิตาลีเพ่ กรุงเทพฯ) Dr. Chandran Jeshurun (Universiti Kebangsaan, Malaysia) Dr. Beda Lim และ Mrs. Fan Kok Sim (หอสมุดกลาง University of Malaya) Dr. Eunice Thio (University of Singapore) และ Mrs. Pearl Moore (Russian and East European Studies, Yale University)

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัย สำหรับเป็นค่า แปลเอกสารภาษารุสเซีย ค่าเดินทางไปคนคว่าเอกสารของอังกฤษในประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์ และค่าซื้อตำราประกอบการวิจัย เป็นจำนวนเงิน 15,000.- บาท กอง จุฬามายเหตุแห่งชาติและกองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร กองบรรณสาร กระทรวงการ ท่างประเทศ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเจ้าหน้าที่ทุกระดั้มในสถาบันข้างต้น ที่อ่านวยความสะดวกแก่ ผู้เขียนในการค้นคว่าเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งของไทยและต่างประเทศ และผลการ วิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เพื่อนร่วมชั้นและเพื่อนนักศึกษาระวัติศาสตร์ไทยทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่ผู้เขียนได้มีโอกาสพบปะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องปัญหาทางประวัติศาสตร์ใน ระหว่างที่ผู้เขียนกำลังทำการวิจัย และเพื่อนคนอื่น ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือในการจัดทำ

เอกสารและบทความทางประวัติศาสตร์จากห้องสมุดมหาวิทยาลัยบางแห่งในสหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส รวมทั้งเพื่อน ๆ บางคนที่ทำให้คำแนะนำในการใช้เอกสารที่เป็นภาษาฝรั่งเศส บุคคลและสถาบันต่าง ๆ ที่กล่าวถึงข้างต้น ขอได้รับความขอบคุณอย่างจริงใจจากผู้เขียน

สำหรับจิตรศิลป์ ที่พิมพ์ ผู้เป็นกำลังใจสำคัญของผู้เขียนด้วยความเข้าใจและอย่างมั่นคงเสมอมา ความรู้สึกที่ผู้เขียนมีต่อเขื่อนั้นมากกว่าคำว่าขอบคุณ


สำหรับ พ่อและแม่ ผู้คนรณอย่างออกตนและสุจริตใจเพื่อการศึกษาของลูก ๆ ผู้เขียนขอตอบแทนด้วยความพยายามทั้งหมดที่ปรากฏอยู่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้



ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย		ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		ฉ
คำขอบคุณ		ช
บทนำ		1
ภาคที่ 1	ก่อนการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต ค.ศ. 1511-1898	
	(พ.ศ. 2054-2441)	13
✓ บทที่ 1	ความสัมพันธ์ในระยะแรกก่อนการเสด็จประพาสประเทศไทยของ	
	มกุฎราชกุมารนิโคไลต์	13
✓ บทที่ 2	ความสัมพันธ์ในระยะก่อนการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต ...	28
ภาคที่ 2	การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตและความสัมพันธ์ในระยะแรก	
	ค.ศ. 1898-1904 (พ.ศ. 2441-2447).....	56
✓ บทที่ 3	การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต	56
✓ บทที่ 4	บทบาทของรัสเซียในการแสวงหาทางประนีประนอมความขัดแย้ง	
	ทางการเมืองระหว่างฝรั่งเศสและไทย	81
✓ บทที่ 5	ความพยายามของรัสเซียในการสร้างอิทธิพลทางการเมืองใน	
	ประเทศไทย	127
ภาคที่ 3	ความสัมพันธ์ในระยะหลังและการยุติความสัมพันธ์ทางการทูต	
	ค.ศ. 1904-1921 (พ.ศ. 2447-2464).....	182
บทที่ 6	ความเคลื่อนไหวและบทบาททางการเมืองของรัสเซียในประเทศไทย	
	ในระยะหลัง	182
บทที่ 7	การยุติความสัมพันธ์ทางการทูต	261
	บทสรุป	280

	ฉ หน้า
บรรณานุกรม	287
ภาคผนวก	301
ประวัติการศึกษา	320



ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย